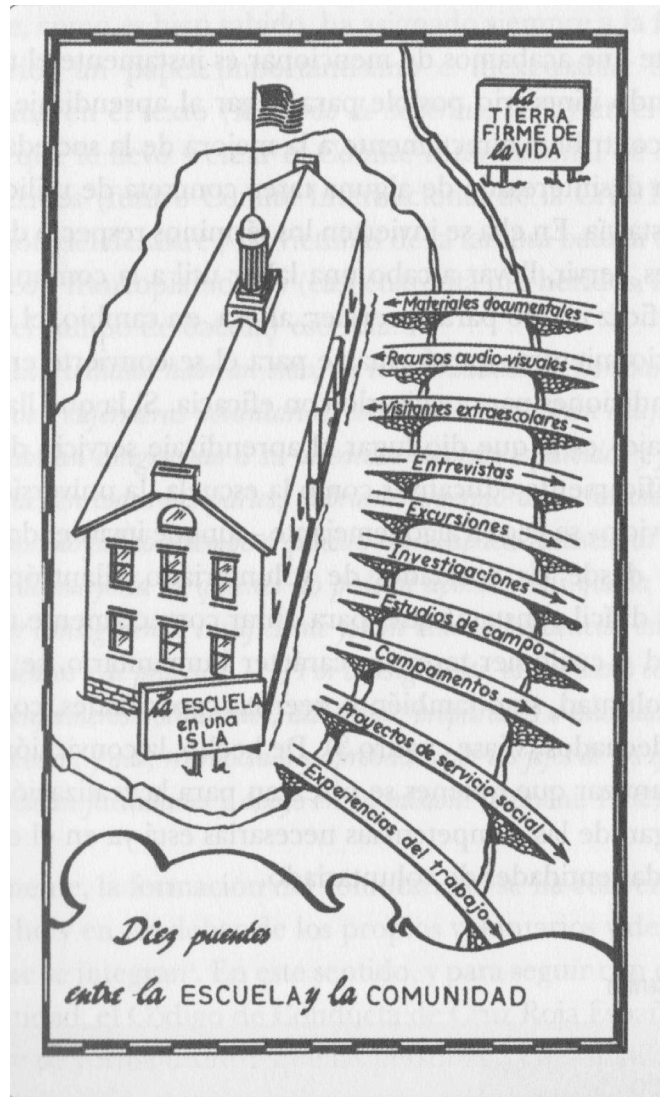

Consideracions per implantar l'aprenentatge servei a l'àmbit local

Centre Promotor d'Aprenentatge Servei

Brenda Bär, Jordi Calvet, Laura Campo, Josep Puig i Laura Rubio

Consideracions per implantar l'aprenentatge servei a l'àmbit local

Primera edició: setembre 2020.

© del text: Brenda Bär, Jordi Calvet, Laura Campo, Josep Puig i Laura Rubio

© d'aquesta edició: Associació Centre Promotor d'Aprenentatge Servei
Avinguda de les Drassanes nº3
08001 Barcelona
centre@aprenentatgeservei.cat

<https://aprenentatgeservei.cat>

Edició a càrrec de Associació Centre Promotor d'Aprenentatge Servei

ISBN: 978-84-09-22057-1

Un esborrany d'aquest document va ser lliurat per a la seva consideració a les persones que figuren a continuació, i també als membres del *Centre Promotor d'ApS*. Agraïm els múltiples comentaris i aportacions que ens han fet i els debats enriquidors que hi hem pogut mantenir, i demanem disculpes si no hem sabut incorporar adequadament les seves indicacions. En qualsevol cas, cap de les persones interlocutores ha de subscriure necessàriament el contingut global del document.

Jaume Aguilar (Federació de Moviments de Renovació Pedagògica)

Susanna Álvarez (Consell d'Innovació Pedagògica. Institut d'Educació de Barcelona)

Julio Andreu (Fundació Escola Cristiana de Catalunya)

Ricard Aymerich (Federació de Moviments de Renovació Pedagògica)

Berta Barquer (Federació Catalana de Voluntariat Social)

Fathia Benhammou (Educació 360, Fundació Bofill)

Martí Boneta (CRP Les Corts. Referent en Ciutadania i Valors)

Marcel·lina Bosch (Subdirecció General de Suport i Atenció a la Comunitat del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya)

Carme Bosch (Associació Centre Promotor ApS)

Pilar Calçada (Federació de Moviments de Renovació Pedagògica)

Teresa Climent (Associació Centre Promotor ApS)

Marta Comas (Consorti d'Educació de Barcelona)

Marta Cots (Coordinadora tècnica de l'escola de formació de Minyons Escoltes i Guies de Catalunya)

Antoni Domènech (Inspector d'Educació)

Marta Flórez (Tècnica de Ciutat Educadora de Santa Perpètua de la Mogoda)

Pilar Gargallo (Federació de Moviments de Renovació Pedagògica)

Gené Gordó (Ex-Subdirectora General de Suport i Atenció a la Comunitat del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya)

Anna Gutiérrez (Departament de Territori i Sostenibilitat)

Victòria Hinojos (Servei de Suport i Atenció a la Comunitat Educativa. Departament d'Educació)

Núria Larroya (Federació de Moviments de Renovació Pedagògica)

Pilar Leonart (Institut d'Educació de Barcelona. Programa de Ciutat Educadora)

David Llistar (Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona)

Francina Martí (Associació de Mestres Rosa Sensat)

Maite Martínez (Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat)

Mireia Mestre (Institut d'Educació de Barcelona. Programa de Ciutat Educadora)

Maria Monzó (Direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament de Barcelona)

Cristina Palés (Cap del Servei d'Educació Ambiental. Departament de Territori i Sostenibilitat)

Maria José Pérez (Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat)

Jordi Plana (Serveis d'Educació de la Diputació de Barcelona)

Montse Potrony (Consell d'Innovació Pedagògica. Institut d'Educació de Barcelona)

Clara Prades (Servei de Suport i Atenció a la Comunitat Educativa. Departament d'Educació)

Carles Xifra (Fundació Catalana de l'Esplai)

Aquest document vol contribuir a la reflexió sobre com difondre i arrelar l'aprenentatge servei a Catalunya. Des de la seva irrupció l'any 2003 i, de manera especial, després del Decret del Departament d'Ensenyament per implantar el servei comunitari, la metodologia de l'aprenentatge servei s'ha conegut i ha estat adoptada per un nombre creixent de centres i entitats. Per continuar la seva difusió, avui és necessari mobilitzar i articular localment diferents actors a fi que arreli a cada municipi, sigui sostenible i esdevingui una forma estable de treball de l'escola amb la comunitat.

L'aprenentatge servei representa un canvi educatiu i organitzatiu que exigeix la col·laboració de múltiples actors educatius i socials. Per tant, ens adreçem a les diferents institucions i persones implicades – administracions, serveis municipals, personal tècnic, entitats de la societat, centres educatius i altres– per facilitar la posada en comú de les respectives tasques i punts de vista i, en la mesura del possible, iniciar la recerca de sinergies que ens permetin assolir l'objectiu que tenim entre mans.

Presentem aquest document amb la voluntat de facilitar el debat i la recerca de fórmules de col·laboració.

Per un ecosistema educatiu local

1. De l'escola tancada i autosuficient a l'escola vinculada al medi. Des del seu naixement l'escola tradicional es tanca sobre si mateixa per separar-se de les influències negatives de la societat i també perquè creu poder recollir tot el saber significatiu del moment i ensenyar-lo amb èxit. Amb la Declaració de Calais de l'any 1921, l'Escola Nova fa un primer pas important per reconèixer la conveniència d'establir ponts amb el medi que envolta l'escola per practicar una educació més significativa i vital: sortides, visites, intervenció de pares i mares a l'aula, cooperatives escolars, projectes de recerca i altres iniciatives. El medi esdevé una font d'aprenentatges rellevants.

2. S'aprèn més fora de l'escola que dins i s'avança cap a la idea d'univers educatiu. En un llibre publicat l'any 1960, *El aula sin muros*, Marshall McLuhan va popularitzar una idea que s'estava obrint camí: l'escola no és l'únic agent que transmet informació als joves; tot el contrari, en reben molta des de molts emissors, en especial des dels mitjans de comunicació. Més endavant, Philip H. Coombs va publicar l'any 1968 l'obra *La crisis mundial de la educación* en què parla de les influències educatives no escolars, i entre nosaltres Jaume Trilla, l'any 1986, en el llibre *La educación informal* sistematitza i defineix les diferents instàncies i influències educatives: l'educació formal, no formal i informal.

3. Si l'educació va més enllà de l'escola, s'ha de conèixer millor aquesta nova realitat, donar suport a les diferents iniciatives en aquesta direcció i implementar polítiques que n'assegurin la qualitat per a tothom. El fet d'adonar-se que l'educació ja no és responsabilitat exclusiva de l'escola obliga a descriure les noves institucions i accions, a ajudar les nombroses iniciatives clàssiques i noves –educació en el temps lliure, l'esport, les arts, etc.– i a promoure polítiques públiques que impulsin aquestes formes educatives. La ciutat de Barcelona, l'any 1990, va ser pionera en aquest camp amb la celebració del Primer Congrés de Ciutats Educadores. Posteriorment les accions han estat múltiples: projectes educatius de ciutat, plans d'entorn, Pla de Barris, Educació 360.

4. L'aprenentatge servei contribueix a construir l'ecosistema educatiu local. Darrerament, des del projecte Educació 360, es parla d'una nova generació de sistemes educatius: els ecosistemes educatius locals, és a dir, espais que articulen l'escola amb la resta de la comunitat per aconseguir una educació completa. Es tracta d'uns ecosistemes educatius que, malgrat tenir elements d'abast global, han d'aterrar a l'àmbit local de les ciutats i barris. Per la seva part, l'aprenentatge servei, com a proposta educativa que vincula l'escola amb la comunitat, és una peça dels ecosistemes educatius locals.

L'aprenentatge servei és col·laboració entre centres i entitats

5. L'aprenentatge servei requereix la vinculació entre centres educatius i entitats de la societat. En soledat difícilment es poden dur a terme propostes d'aprenentatge servei, perquè tant centres educatius com entitats de la societat necessiten socis per concretar i desenvolupar el projecte que es proposin. Aquest procés de partenariat esdevé el nucli per liderar, impulsar i desenvolupar projectes d'aprenentatge servei. En aquest sentit, les experteses i fortaleces d'uns i altres sumen valor i qualitat al projecte perquè associar-se crea valor.

6. La diversitat i multiplicació d'experiències d'aprenentatge servei conforma l'ecosistema educatiu local. La difusió de l'aprenentatge servei i la implantació del servei comunitari han multiplicat i diversificat les experiències, i són una peça dels ecosistemes educatius locals. És desitjable que hi hagi propostes arreu del territori que s'adaptin a les necessitats de cada realitat i impliquin a totes les etapes educatives (des de primària fins a cicles formatius, universitat, centres de segona oportunitat, d'adults i altres) i els diferents àmbits d'intervenció. La multiplicació de les experiències requereix vetllar per la seva qualitat i pel seu arrelament al territori.

Mapa d'actors i funcions per impulsar l'aprenentatge servei

7. L'impuls de l'aprenentatge servei en un territori requereix la implicació i la coordinació d'agents diversos. Cal que s'activin les administracions i les polítiques educatives, les institucions educatives i socials de segon ordre, així com també l'administració municipal i altres actors locals i dels districtes. La coordinació entre els diferents actors s'ha de fonamentar en el respecte per les responsabilitats pròpies de cadascun d'ells i per la recerca de sinergies i complementaritats a l'hora d'impulsar una acció conjunta en favor de la implantació amb èxit de l'aprenentatge servei. Aquesta implantació no pot dependre de decisions centralitzades, sinó del coneixement mutu i de la voluntat d'alinear-se amb un objectiu comú.

8. Les administracions, les polítiques educatives i els programes han de garantir l'extensió de l'aprenentatge servei. La voluntat política és fonamental per ampliar l'abast de l'aprenentatge servei, ja que permet emmarcar, promoure i establir les condicions i els recursos perquè aquest procés es pugui dur a terme amb èxit a les institucions educatives i les entitats de la

societat. Aquesta aportació es concreta de maneres diverses, que van des de la incorporació i el reconeixement de l'aprenentatge servei en els plans normatius i estratègics, fins a la seva traducció també en pressupostos específics que permetin articular línies d'acció per impulsar-lo.

9. Les institucions educatives i socials de segon ordre han de promoure l'aprenentatge servei en els centres educatius i les entitats. Algunes àrees de l'administració pública, així com també federacions, organitzacions i altres xarxes que apleguen centres educatius o entitats de la societat i que comparteixen un àmbit de treball específic, poden articular accions d'impuls de l'aprenentatge servei. Algunes d'aquestes accions poden consistir en l'obertura d'espais per reflexionar sobre les possibilitats que ofereix l'aprenentatge servei en el si de la seva tasca, així com també la formació i dotació de recursos per al desenvolupament i la millora de la qualitat d'aquests projectes.

10. Els municipis i els districtes tenen un paper fonamental en la dinamització i l'impuls de l'aprenentatge servei en un territori. Els responsables polítics municipals, el personal tècnic de l'administració local i altres agents esdevenen actors clau per articular l'arrelament de l'aprenentatge servei a escala local, tenint en compte que aquest ha de ser policèntric (delimitat) i adaptat a les singularitats de cada territori. El seu coneixement de la realitat, així com també la vinculació directa amb els agents implicats en el desenvolupament de projectes d'aprenentatge servei, resulten fonamentals perquè es pugui donar resposta a les necessitats reals i aprofitar al màxim la fortalesa de cada territori.

Condicions per arrelar l'aprenentatge servei a l'àmbit local

11. Per arrelar l'aprenentatge servei a l'àmbit local, cal la coordinació de diferents actors, espais i funcions. La consolidació d'una xarxa local que sostingui les experiències d'aprenentatge servei requereix implicar diversos agents i coordinar

el seu treball. Proposem els següents espais d'acció, que tot seguit explicarem amb més detall.

- *L'impuls i el lideratge polític* de l'Ajuntament, que compartirà amb la Inspecció Educativa com a representant del Departament d'Educació.
- La *Comissió d'Aprenentatge Servei i Servei Comunitari*, que preveurà les accions anuals a emprendre i les avaluarà.
- *L'equip operatiu*, integrat almenys pels tècnics municipals i del Departament d'Educació, que dinamitzarà i farà les tasques corrents del pla de treball.
- El *personal extern* contractat, que contribuirà a fer les feines extra que suposa iniciar un projecte d'aquesta naturalesa.

En el cas de Barcelona, o d'altres ciutats grans, cada districte municipal comptarà amb una comissió, un equip tècnic i una dotació de personal extern pròpies. A més, convindria crear un Consell Ciutadà per l'Aprenentatge Servei i Servei Comunitari que reunís els diferents actors del conjunt de la ciutat que hi estiguin implicats.

12. La convicció i el lideratge dels representants polítics locals és fonamental per impulsar l'aprenentatge servei. Cal que els representants polítics municipals estiguin convençuts dels beneficis que pot aportar l'aprenentatge servei a la comunitat local. La inclusió de l'impuls a l'aprenentatge servei en els acords de govern i en les polítiques municipals és fonamental perquè arrelhi. La implicació política ha de permetre mobilitzar forces, destinar personal tècnic al projecte, coordinar àrees, establir acords de col·laboració i dotar l'aposta dels recursos necessaris. Així mateix, haurà d'acordar amb la inspecció educativa –l'encarregada d'assegurar el compliment del currículum obligatori– aquells vessants del projecte que ho requereixin.

13. Crear una Comissió Local d'Aprenentatge Servei i Servei Comunitari que vetlli per l'arrelament dels projectes. Cada municipi o districte es dotarà d'un espai de treball obert als agents locals i destinat a impulsar l'aprenentatge servei. Pel que fa a la seva

organització, es considerarà la situació particular de cada àmbit local, s'aprofitaran els espais existents o se'n crearan de nous, i s'atendrà a les tradicions de treball, possibilitats i opcions dels implicats per no incrementar la complexitat organitzativa. Serà un espai amb la participació del personal tècnic, les persones representants dels centres i les entitats, i altres actors que es consideri oportú d'incloure. La Comissió es reunirà regularment per preveure els plans de suport a l'aprenentatge servei, determinar les tasques per fer, distribuir-les, fer-ne el seguiment i avaluar els resultats. Aquesta Comissió pot formar part del Consell Escolar Municipal, dels plans educatius d'entorn, d'estructures de governança de l'ecosistema educatiu local, en el cas de Barcelona dels seminaris d'aprenentatge servei i servei comunitari dels centres de recursos, o del que en cada situació sembli més convenient.

14. L'equip operatiu, format almenys pels tècnics i les tècniques del servei educatiu i del municipi, té com a funció fer les tasques necessàries per implantar l'aprenentatge servei en l'àmbit local. En un mateix territori, les administracions disposen de personal tècnic que dona suport tant a l'activitat educativa com a l'activitat social i ciutadana. Convé establir-hi acords de col·laboració, buscar sinergies entre els serveis educatius i els tècnics municipals perquè, de manera conjunta, duguin a terme les accions per implementar l'aprenentatge servei. Les coincidències territorials i/o de funcions poden comportar establir de manera comuna un pla per impulsar l'aprenentatge servei des de la complementarietat i el treball conjunt que vetlli perquè tothom estigui representat, contribueixi a dinamitzar el procés i faci la missió que li és pròpia.

15. Una persona professional externa amb expertesa pot ajudar a donar l'impuls inicial a l'aprenentatge servei. Al començament dels processos d'implantació i generalització de l'aprenentatge servei cal un intens treball per facilitar que les entitats desenvolupin el seu potencial educatiu i es trobin amb els centres educatius per desenvolupar projectes i crear una xarxa local d'aprenentatge servei. En els moments inicials s'ha vist que es fa quasi imprescindible la dedicació afegida d'una persona professional

externa. Aquesta actuació ha de ser especialitzada, temporalment intensa i guiada per la direcció del personal tècnic que actua en el territori. Es tracta d'un acompanyament col·laboratiu i complementari. D'aquesta manera es poden impulsar tasques com generar projectes territorials, connectar institucions, assessorar les tècniques i els tècnics i altres feines molt convenientes en els primers moments.

16. Accions que es fan als municipis per difondre i arrelar l'aprenentatge servei a l'àmbit local. Els personal tècnic i altres actors que formen l'equip operatiu han d'exercir un lideratge facilitador respecte de tots els participants en els projectes d'aprenentatge servei, a fi de desenvolupar, entre d'altres, tasques com les següents:

- Inicialment detectar necessitats, oportunitats de projectes i recursos.
- Fomentar l'aprenentatge servei a les entitats de la societat, empoderant-les com a agents educatius.
- Fomentar l'aprenentatge servei als centres educatius.
- Dissenyar accions formatives sobre aprenentatge servei.
- Recollir i difondre una llista o inventari de les ofertes de servei de les entitats ciutadanes.
- Crear espais de trobada entre entitats i centres educatius per poder-se conèixer i compartir projectes (fira d'entitats i/o formació conjunta).
- Acompanyar fins que faci falta la realització i consolidació dels nous projectes.
- Difondre els projectes realitzats entre els centres educatius, les entitats i la comunitat, celebrant els èxits aconseguits i reforçant-los.
- Valorar, diversificar, multiplicar i millorar els projectes realitzats i el funcionament de la xarxa local.
- Ampliar el ventall temàtic i d'àmbits de servei i pensar-ho per a totes les etapes educatives.

En síntesi, i tal com s'ha presentat al document, l'aprenentatge servei és una proposta educativa que vincula l'escola amb la comunitat i esdevé una peça important en la construcció de l'ecosistema educatiu local. La difusió i l'arrelament de l'aprenentatge servei requereix establir múltiples relacions de partenariat entre centres educatius i entitats amb voluntat social per generalitzar les experiències, però també resulta imprescindible que l'administració impulsi polítiques educatives que ho afavoreixin, que les institucions educatives i socials que l'impulsen activin accions de suport als seus membres i, per últim, que els municipis prenguin la responsabilitat d'aterrar al seu territori l'aprenentatge servei. En aquest sentit, en l'àmbit local es fa necessari un suport polític sostingut, així com la mobilització i el lideratge del personal tècnic, la creació de comissions locals d'agents implicats i sovint l'ajuda de professionals externs que, a l'inici, contribueixin a la implantació territorial de l'aprenentatge servei. Per assolir aquests objectius, cal una coordinació de tots actors implicats, a la qual volen contribuir aquestes reflexions.

Associació Centre Promotor d'ApS

Avinguda Drassanes 3

08001 Barcelona

www.aprenentatgeservei.cat